

SÄVTRÄSKETIN LINNUSTOSELVITYS KEVÄÄLLÄ 2024

Mauri Leivo

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	3
2. ALUEEN KUVAUS	3
3. LASKENNAT	7
2.1 Laskentamenetelmät ja laskentojen toteutus	7
2.2 Laskentamenetelmäkokeilut	7
2.3 Laskentaolosuhteet	9
2.4 Parimäärien tulkinta	12
4. LINNUSTO	13
4.1 Pesimälinnusto	13
4.1.1 Vesilinnut	14
4.1.2 Rantakanat	14
4.1.3 Kahlaajat	15
4.1.4 Varpuslinnut	15
4.1.5 Muu pesimälajisto	17
4.1.6 Uhanalaiset lajit	17
4.2 Muutonaikaiset keräntymät	18
4.2.1 Keräntymien alueellinen jakautuminen	19
4.3 Ruokavieraat ja muut havaitut lajit	19
5. LINNUSTOMUUTOKSET	22
5.1 Koko linnusto	23
5.2 Hävinneet ja uudet lajit	26
5.3 Vesilinnut	27
5.3 Kahlaajat	27
5.4 Pensaikkolajit	27
5.5 Yölaulajat	29
5.6 Muut lajit	29
5.7 Keräntymät	29
6. KUNNOSTUSTOIMET	30
6.1 Aikaisemmat kunnostustoimet	30
6.2 Tulevat kunnostustoimet?	31
KIRJALLISUUS	34
KIITOKSET	34

1. JOHDANTO

Tässä raportissa esitellään Loviisan Liljendalin Sävträsketillä keväällä 2024 tehtyjen kosteikkolinnuston pesimä- ja muutonaikaisten laskentojen tulokset.

Raportista käy ilmi Sävträsketin linnuston nykytila sekä järven linnustossa tapahtuneet muutokset verrattuna edelliseen ja ainoaan aiemmin tehtyyn linnustoselvitykseen vuonna 2002 (Kuitunen & Lammi 2002). Syitä havaittuihin linnustomuutoksiin pohditaan. Lisäksi arvioidaan mahdollisten alueella tehtävien hoito- ja kunnostustoimien vaikutuksia eri lintulajeihin.

Selvitys on osa valtionhallinnon Helmi- elinympäristöohjelmaa 2021–2030 (Ympäristöministeriö). Laskennan tilasi Uudenmaan ely-keskus.

Kartta 1. Sävträsketin selvitysalue sekä raportissa käytettyjä paikannimiä.

2. ALUEEN KUVAUS

Sävträsket on noin 58 hehtaarin laajuinen Koskenkylänjoen järvimäinen laajentuma Liljendalin kirkonkylän kupeessa (kartta 1). Alue on mukana valtakunnallisessa lintuvesiensuojeluohjelmassa valtakunnallisesti merkittävänä kohteena (Komiteanmietintö 1981). Sävträsket suojeltiin yksityisenä suojelualueena joulukuussa 2007.

Järvi on kesäaikaan yleisilmeeltään hyvin vähävetinen ja voimakkaasti umpeenkasvanut (kuva 1). Järven pinta-alasta valtaosa on luhtaa, jossa valtalajeina ovat erilaiset sarat ja heinät sekä kaikkein märeimmillä alueilla (kuten järven kaakkoisosassa) myös kurjenjalka. Vettä on vain kapeassa jokuomassa.

Kuva 1. Sävträsket 19.6.2024 lintutornista kuvattuna.

Eri puolilla järveä kasvaa taajaan sekä yksittäisiä pajuja että vaihtelevankokoisia pajuryhmiä ja laajempia pajukoita. Pensaatonta luhtaa on laajimmin järven kaakkois-, länsi- ja pohjoisosassa.

Järvellä on kolme pientä tai pienehköä järviruoikkoa, joista laajimmat sijaitsevat järven koillis- ja lounaisosassa (kartta 1). Ruoikot ovat pääosin matalia, vain 1–1,5 m korkuisia, mutta laajimmassa ruoikossa järven lounaisosassa ruoikko on kasvanut kapealla vyöhykkeellä joen varrella jopa kolmimetriseksi (kuva 2). Muuta korkeampaa kasvillisuutta muodostavat esimerkiksi osmankäämit ja kurjenmiekka.

Kuva 2. Sävträsketin lounaista ruoikkoa 4.6.2024.

Järven läpi virtaa koillisesta lounaaseen 10–20 m leveä jokiuoma, joka itäpäässään jakautuu kahdeksi erilliseksi haaraksi. Näistä eteläisempi (kartta 1) on kaivettu koneellisesti 2000-luvun alussa (luku 6.1). Jokiuoma on leventynyt järven itäreunalla n. 200 m pitkäksi ja 70 m leveäksi altaaksi (kartta 1).

Joki tulvii keväisin voimakkaasti, ja joessa on varsin voimakas virtaus koko kevään ajan. Järven länsipäässä olevan, kivistä rakennetun pohjapadon (kuva 3) yli ei ole menemistä muulloin kuin aniharvoin kesän kuivimpaan aikaan (Mats Lönnfors).

Kuva 3. Sävträsketin länsipään pohjapato 18.5.2024.

Järveä reunustavat molemmiin puolin noin metrin korkuiset tulvapenkereet, joissa kasvaa runsaasti pajuja sekä aluskasvillisuutena kesäisin tiheää korkeaa koiranputki-, heinä- ym. kasvustoa. Kummankin penkereen laella kulkee luontopolku (kuva 4).

Penkereiden sisäpuolella pitkin järvenrantaa on kaivettu pieniä kapeita vesilampareita (ks. luku 6.1), jotka kesän aikana kasvavat umpeen (kuvat 5 ja 10).

Järven itäreunalla pienellä kalliolla on n. 3 m korkea lintutorni (kartta 1), josta näkee mainiosti koko järven. Aiemmin samalla paikalla oli 1980-luvulla rakennettu lintutorni, joka kuitenkin lahosi.

Kuva 4. Sävträsketin pohjoista pengertä 22.5.2024.

Kuva 5. Reunalampare Sävträsketin eteläisen penkereen vierellä 18.5.2024.

3. LASKENNAT

Laskennat toteutettiin pääpiirteissään ympäristöhallinnon Helmi-linnuston seurantaohjeiden (Mikkola-Roos ym. 2021) mukaisesti.

Laskennoissa pyrittiin noudattamaan myös edellisessä selvityksessä (Kuitunen & Lammi 2002) käytettyjä menetelmiä, jotta laskentojen tulokset olisivat mahdollisimman vertailukepoisia. Joiltain osin Kuitusen ja Lammin (2002) käyttämistä menetelmistä poikettiin tarkoituksena kehittää alueelle mahdollisimman hyvin soveltuvaa seurantamenetelmää (luku 3.2).

Kaikki laskennat tehtiin yhden henkilön voimin (raportin tekijä).

3.1 Laskentamenetelmät ja laskentojen toteutus

Alueella lepäilevien muuttolintujen yksilömäärät laskettiin kymmenen kertaa kevään ja alkukesän aikana (11.4.–19.6.) pistelaskentana järven itäreunalla sijaitsevasta lintutornista käsin. Tarkkailu kesti yleensä 3–4 tuntia, ja se tehtiin aamuvarhaisella, jolloin tornista katsottaessa vallitsi myötävalo. Lisäksi muutamalla laskentakerralla pistelaskennan jälkeen lintuja havainnoitiin myös kävellen järveä reunustavat penkereet päästä päähän.

Kerran (5.5.) laskenta tehtiin illalla tarkoituksena seurata hanhien saapumista ruokailupelloilta järvelle yöpymään.

Pesivän maalinnuston (mm. kahlaajat ja varpuslinnut) parimäärät laskettiin kolmesti kevään ja alkukesän aikana (27.4., 22.5. ja 4.6.). Laskenta toteutettiin niin, että ensin havainnoitiin tovi lintutornissa, minkä jälkeen käveltiin eteläinen pengervalli (1,5 km) päästä päähän, sen jälkeen pohjoinen (1,3 km). Toiveissa oli, että järven länsipään padon yli olisi voinut kulkea ainakin alkukesällä, mutta vettä oli vielä tuolloinkin niin paljon, ettei se onnistunut.

Tällä menetelmällä laskenta-alueen hallitsi kokonaisuudessaan varsin hyvin. Kauimmissakin järven osissa laulavat linnut kuuluivat johonkin kohtaa laskentareittiä, ja maaston avoimuuden takia myös äänettömät linnut näkyivät varsin hyvin korkeammalla sijaitsevalle pengervallille. Alueen kartoitus kesti noin neljä tuntia.

Järvelle tehtiin myös kaksi yökuuntelua (5.-6.5. ja 5.-6.6.), joissa lintuja kuunneltiin ensin tovi lintutornista, sen jälkeen kävellen penkereet päästä päähän.

Pesivän vesilinnuston parimäärästä tehtiin havaintoja sekä maalinnuston kartoituslaskennoista että lepäilijälaskennoista.

BirdLife Suomen Tiira-havaintojärjestelmään ilmoitetut havainnot keväältä 2024 käytiin läpi vertailu- ja lisäaineistona laskennoille.

3.2 Laskentamenetelmäkokeilut

Selvityksessä pyrittiin kehittämään laskentamenetelmiä alueella tulevaisuudessa (mahdollisesti vapaaehtoisvoimin) tehtäviä linnustonselvityksiä ajatellen.

Yhdessä laskennassa (4.6.) testattiin venelaskennan soveltuvuutta pesimälinnuston kartoitukseen. Järveä halkova jokiuoma kuljettiin sähköperämoottorikäyttöisellä (ja siten käytännössä äänettömällä) veneellä hitaasti päästä päähän (kumpaakin haaraa pitkin) ja samalla tarkkailtiin lintuja veneestä käsin. Välillä pysähdyttiin otollisille paikoille tähyttämään ja kuuntelemaan toviksi.

Tulokset venelaskennasta olivat laihoja. Lintujen havainnointi matalalta veneestä samoin kuin esimerkiksi lintujen laulupaikan arvioiminen oli hankalaa (huomattavasti hankalampaa kuin korkealta

pengervallilta). Sen arvioiminen, oliko kyseessä sama vai eri lintu kuin aiemmin aamulla penkereeltä havaittu, oli usein mahdotonta. Veneen kuljettamiseen ja vesille laskemiseen sekä itse venelaskennan toteuttamiseen kului lisäksi sangen paljon aikaa.

Tulevissa selvityksissä veneen hankkiminen käyttöön voi olla hankalaa (mikäli laskijalla itsellään ei satu olemaan soveliaista venettä), ja lisähaasteen aiheuttaa se, että pitkälle toukokuuhun joen virtaus on (tai oli ainakin keväällä 2024) hyvin voimakas.

Niin ikään aiemmassa selvityksessä (Kuitunen & Lammi 2002) käytettyä reittilaskentaa luhdalla kokeiltiin yhdessä laskennassa (800 m pituinen kierros, kartta 2), mutta siitäkään ei koettu saatavan mainittavaa lisäarvoa linnuston parimäärien selvittämiseksi.

Kartta 2. Sävträsketillä keväällä 2024 kokeillun luhtakartoituksen reitti.

Yhdeksi pääongelmaksi 'luhtalaskennassa' koettiin se, että lintujen liikkeitä oli selvästi hankalampaa seurata kuin alueen reunoilta pengervalleilta. Tämän vuoksi samoja lintuja saattoi tulla laskettua useaan kertaan. Tähän vaikutti osaltaan se, että linnut säikkyivät luhdalla kulkevaa laskijaa ja hiljenivät tai siirtyivät toiseen paikkaan. Em. paikanvaihtoja oli luhdalla kulkiessa varsin hankala seurata. Lintujen paikanvaihdokset aiheuttivat lisäksi usein reviirikiistoja ja takaa-ajoja, jotka nekin vaikeuttivat eri yksilöiden tulkintaa.

Luhta oli hyvin vaikeakulkuinen, minkä vuoksi liikkuminen vei paitsi ylimääräistä aikaa myös huomiota lintujen tarkkailulta. Pitkälle kevääseen luhdalla oli niin paljon vettä, että sinne ei ollut mitään asiaa. Tämä on Sävträsketillä normaalia, joten ainakin osa laskennoista jouduttaisiin tekemään joka tapauksessa penkereiltä käsin.

3.3 Laskentaolosuhteet

Järven läpi kulkeva joki vapautui jäistä jo varhain keväällä, mutta laajat luhta-alueet paljastuivat jään ja lumen alta vasta huhtikuun alkupuolella. Laskentojen alkaessa (11.4.) koko järvi oli juuri sulanut, ja vettä oli todella paljon. Monin paikoin tulvapenger peittyi veden alle, ja järvi vaihtettiin suoraan peltojen tulvalaiteisiin muodostaen laajan yhtenäisen vesilintujen suosiman vesialueen (kuva 6) (ks. luvut 4.2 ja 4.2.1).

Kuva 6. Sävträsket 11.4.2024 lintutornista kuvattuna.

Kuva 7. Sävträsketin eteläistä pengertä 27.4.2024.

Huhtikuun lopulla (27.4.) vettä oli yhä paljon (mm. luhta oli kokonaan veden alla), mutta vesi oli kuitenkin laskenut sen verran, että pengervalleilla pystyi kävelemään 'kuivin jaloin' (kuva 7).

Toukokuun alussa vesi laski voimakkaasti, ja esimerkiksi 5.5. laskennassa vettä ja sorsia oli enää lähinnä jokiuomassa. Vedenpinnan aleneminen mahdollisti myös sen, että monet kahlaajat saattoivat asettua luhdalle reviireilleen (luku 4.1.3).

Koko toukokuun alkupuolen jatkuneiden helteiden seurauksena luhta-alueet kuivuivat nopeasti, ja samalla uusi kasvusto (sarat, heinät) alkoi nousta vauhdilla. Esimerkiksi 18.5. laskennassa luhdan uusi sara- ja heinävuosikerta oli venähtinyt jo n. 30 cm korkeaksi, ja vettä oli enää lähinnä jokiuomassa (kuva 8).

Kuva 8. Sävträsket 18.5.2024 lintutornista kuvattuna.

Kesäkuun alussa (5.6.) penkereiden kasvillisuus oli korkeaa ja tiheää. Polku vaivoin erottui, ja kulkeminen oli varsin työlästä. Eteläpenkereellä valtakasvillisuus oli n. 1 m korkeaa koiranputkea, pohjoisella penkereellä kasvillisuus hieman matalampaa ja ajoittain selvästi harvempaa. Reunalampareet olivat kasvamassa umpeen. Luhdalla saraikko oli hävinnyt korkeamman heinäkasvuston alle.

Kesäkuun puoliväliin tultaessa (19.6.) pengervallien kasvillisuus oli yhä vain sankentunut (kuva 9). Eteläpenkereellä valtakasvillisuus oli nyt 1–1,5 m korkeaa pujoa, koiranputkea ja nokkosta, alakerroksessa kasvoi voikukkaa. Pohjoispenkereellä kasvillisuus oli edelleen hieman matalampaa ja ajoittain selvästi harvempaa. Reunalampareet olivat kasvaneet +-täysin umpeen (kuva 10).

Kuva 9. Sävträsketin eteläistä pengertä 19.6.2024.

Kuva 10. Reunalampare Sävträsketin eteläisen penkereen vierellä 19.6.2024.

3.4 Parimäärien tulkinta

Eri lajien pari- ja reviirimäärien tulkinnessa noudatettiin pääpiirteittäin Helmi-linnustonseurantaohjeita (Mikkola-Roos ym. 2021). Yksinkertaistettuna parimäärän tulkinta perustui sorsilla havaintoihin pesivistä pareista ja koiraista (yksittäiset tai pikkuparvissa olevat), muilla lajeilla (yleensä toistuviiin) havaintoihin reviiireistä ja pesistä.

Tulkinta pesivästä parista (pesimäreviiristä) tehtiin pääsääntöisesti useiden eri laskentojen ja toisiaan tukevien havaintojen perusteella. Kuitenkin koska kartoituslaskentoja oli vain muutamia päädyttiin maalintujen lajien osalta ilmoittamaan tulokset min–max-arvioina, joissa min-arvona käytettiin HELMI-ohjeen mukaista tulkintaa — jossa samalta reviiriltä oltava havainto ainakin kahdesta eri laskennasta — max-arvona parhaan yksittäisen laskentakerran reviiri-/parimäärää . Tätä samaa tulkintalinjaa käytettiin myös rantakanoille, kuten luhtakanalle ja ruisrääkälle.

Taivaanvuohen parimäärätulkinnessa noudatettiin meillä yleisesti käytettyä varovaisempaa linjaa: soidinlennolla havaittujen yksilöiden lukumäärä jaettiin kahdella. Näin siksi, että käsikirjojen mukaan myös naaraat voivat osallistua soidinlennoille. Usein Sävträsketillä näkikin, että saman reviirin yllä oli lennossa kaksi taivaanvuolta, kenties koiraan lisäksi juuri naaras eikä kilpaileva koiras.

Sävträsketillä taivaanvuohen parimäärän arviointia ei helpottanut sekään, että luhdan märkyyden ja kasvillisuuden korkeuden (ja ehkä muidenkin ominaisuuksien) muuttuminen kevään aikana näytti siirtävän reviirin paikkoja niin, että alkujaan yhdellä paikalla soidinnellut taivaanvuohi siirtyikin soidintamaan hieman eri paikkaan. Ja välillä jotkut taivaanvuohiysilöt saattoivat tehdä soidinlentoillaan liki koko järven laajuisia kierroksia.

Kuva 11. Taivaanvuohi(koiras?) soidinlennolla.

4. LINNUSTO

4.1 Pesimälinnusto

Sävträsketin pesimälinnusto on varsin monipuolinen sisältäen niin vesi- ja rantalintuja kuin rantakanoja, petolintuja ja varpuslintuja. Selvitysvuonna 2024 Sävträsketillä pesi yhteensä 169–227 lintuparia ja 33 lajia (taulukko 1).

Linnuston valtalajeja olivat erilaiset pensaikon varpuslinnut, kun taas vesilintuja pesi alueella sangen vähän, lorkkilintuja ei lainkaan. Tämä selittyy vesialueiden vähyydellä ja toisaalta pajukoiden runsaudella. Jokiuoman ulkopuoliset alueet kuivuivat keväällä tulva-ajan jälkeen täysin ja muuttuivat pajupensaiden kirjomaksi sara–heinäluhdaksi.

Selvästi runsaslukuisimmat yksittäiset lajit olivat ruokokerttunen (42–52 paria) ja pajusirkku (40–59), jotka yleensäkin ovat dominoivia lajeja lintukosteikoilla. Sävträsketillä nämä kaksi lajia käsittivät yhdessä puolet kaikista pesivistä lintupareista.

Seuraavassa käsitellään tarkemmin keskeisiä lajiryhmiä.

Taulukko 1. Sävträsketin linnuston parimäärät vuonna 2024. Maalintujen min-arvo = samalta reviiriltä havainto ainakin kahdesta eri laskennasta, max-arvo = parhaan yksittäisen laskentakerran reviiri-/parimäärä. Suojelukategoriat: VU = vaarantunut, NT=silmällä pidettävä, DIR=EU:n lintudirektiivin liitteen I laji, VAST=Suomen kansainvälisen suojeluvastuun laji.

	Reviiriä (paria)		Suojelu- kategoria		Reviiriä (paria)		Suojelu- kategoria
	Min	Max			Min	Max	
Haapana	1	1	VU VAST	Mustarastas	0	2	
Tavi	4	4	VAST	Räkättirastas	1	1	
Sinisorsa	9	9		Viitasirkkalintu	1	2	
Telkkä	3	3	VAST	Ruokokerttunen	42	52	NT
Isokoskelo	0	1	NT VAST	Viitakerttunen	5	6	
Ruskosuohaukka	1	2	DIR	Luhtakerttunen	8	11	
Luhtakana	0	2		Rytikerttunen	1	1	
Luhtahuitti	0	1	DIR	Rastaskerttunen	1	1	VU
Ruisrääkkä	6	12		Hernekerttu	1	2	
Kurki	1	1		Pensaskerttu	21	23	NT
Taivaanvuohi	3	4	NT	Lehtokerttu	2	4	
Metsäviklo	1	1		Pikkulepinkäinen	1	1	DIR
Rantasipi	2	2	VAST	Harakka	3	3	NT
Kiuru	0	1	NT	Punavarpunen	2	3	NT
Niittykirvinen	1	1		Pajusirkku	40	59	VU
Västäräkki	2	2	NT				
Satakieli	5	8		YHTEENSÄ	40	56	
Pensastasku	1	1	VU				

4.1.1 Vesilinnut

Vesilintuja pesi Sävträsketillä ainoastaan 17–18 paria, joista puolet oli sinisorsia (taulukko 1). Lapasorsia oleili järvellä vielä 9.5. laskennassa kolmen parin verran, mutta linnut katosivat sen jälkeen ilmeisesti luhdan kuivumisen seurauksena. Loppukevällä havaittu isokoskelonaaras on voinut tuoda poikueen laskenta-alueen ulkopuolelta, sillä keväällä lajista ei tehty havaintoja.

Järven pohjoisreunalla joen varrella sijainneet kaksi sorsan pesäputkea ja yksi telkänpönttö eivät saaneet selvitysvuonna asukkaita (kuva 12).

Kuva 12. Sorsan pesäputki Sävträsketin itärannalla.

Sorsien pesintämenestystä, poikastuottoa, ei tässä selvityksessä erikseen tutkittu, se olisi edellyttänyt lisälaskentoja läpi kesän. Loppukevään ja alkukesän laskennoissa havaittiin kuitenkin useita sorsapoikueita, joista monet oleilivat pengervallien vieressä järven puolella sijaitsevista reunalampareista. Nämä olivat melko suojaisia, ja niissä näytti olevan erittäin runsaasti kasvi- ja hyönteisravintoa poikasille.

4.1.2 Rantakanat

Sävträsketillä pesi yhteensä 6–15 rantakanaparia, joista valtaosa oli ruisräkkiä (taulukko 1). Nokikanoja tavattiin järvellä läpi huhtikuun eli pesimäajan alkuun asti, mutta ne eivät kuitenkaan jääneet pesimään.

Ruisräkän määrä (6–12 paria) ja tiheys (10–21 paria/ km²) ovat poikkeuksellisen suuria. Sävträsketillä todettu tiheys on monikymmenkertainen Uudellamaalla tavallisesti havaittuun (0,3 p/ km²; Solonen ym. 2010) verrattuna ja edustaa huippuarvoa koko Suomen oloissa (vrt. Solonen ym. 2010, Väisänen ym. 1998). Itä-Uudellamaalla ainoastaan huomattavasti laajemmilla Loviisan Teutjärvellä ja Pukkilan Kanteleella on havaittu yhtä suuria räökkämääriä (Tiira). Periaatteessa Sävträsket täyttäisi kansainvälisesti tärkeän lintualueen (IBA) kriteerit ruisräkän parimäärän perusteella (vrt. Heath & Evans 2000).

Ruisräkkät saapuivat järvelle toukokuun puolivälin lämpöaallon mukana.

4.1.3 Kahlaajat

Kahlaajille Sävträsket ei ole kovinkaan merkittävä pesimäalue, sillä yhteensä vain 6–7 kahlaajaparia havaittiin pesivänä (taulukko 1). Näistä puolet oli taivaanvuohia, joista tehtiin yksi pesälöytökin. Pesä oli kyhätty korkean saramättään päälle, mikä oli märällä luhdalla hyvin tarkoituksenmukainen valinta.

Töyhtöhyppien (0 paria; ei taulukossa 1) osalta havaittiin mielenkiintoinen käyttäytymiskuvio. Alkukevällä pengervallilla havaittiin lukuisia hyppiiä, jotka näyttivät odottelevan veden vallassa olevan luhdan kuivumista. Toukokuun alussa veden laskettua hyppät pääsivät asettumaan luhdalle eri puolille järveä. Hyppäkoiraat perustivat reviierejä (kahdessa eri laskennassa havaittiin peräti 11 ja 13 koirasta), ja alkoivat soidintaa ahkerasti. Järvelle asettuneiden joukossa oli luultavasti myös viereisiltä pelloilta tulleita, kylvötöiden takia pesinnässään epäonnistuneita lintuja.

Toukokuun puolivälissä hyppät jättivät kuitenkin yllättäen järven. Syinä tähän saattoivat olla luhdan kuivuminen sekä uuden nopeasti nousevan ja tihenevän kasvuston ilmaantuminen luhdalle. Parimääräksi merkittiin nolla, koska hyppien oleilu jäi sangen lyhytaikaiseksi, eivätkä ne aloittaneet varsinaista pesintää.

Samoin toimittiin yhden kuoviparin osalta (0 paria; ei taulukossa 1), joka niin ikään asettui järvelle pesimäkauden alussa mutta siirtyi samoihin aikoihin hyppien kanssa pois alueelta.

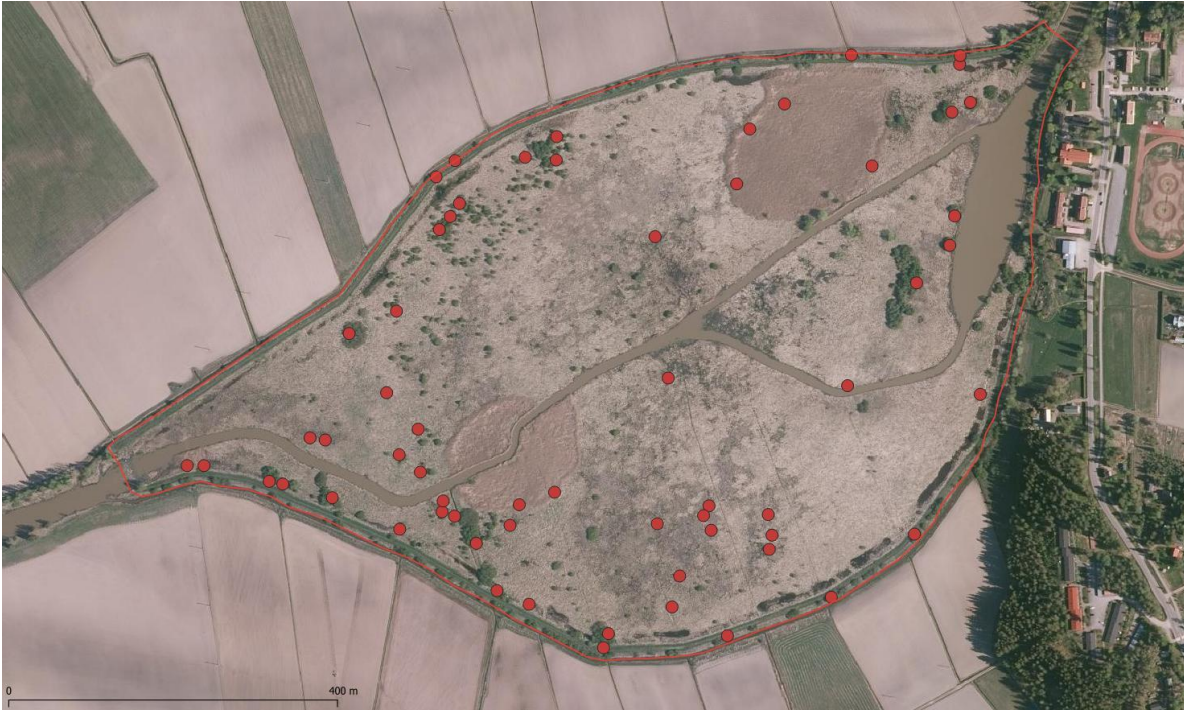
4.1.4 Varpuslinnut

Neljä viidestä Sävträsketillä pesineestä lintuparista kuului varpuslintuihin (taulukko 1). Niiden joukossa olivat myös järven ylivoimaiset valtalajit, ruokokerttunen ja pajusirkku (luku 4.1). Nämä levittäytyivät melko tasaisesti ruoikoihin ja pajua kasvaville alueille ympäri järveä. Muutamaa ruokokerttusta lukuun ottamatta kumpaakaan lajia ei tavattu matalassa saraikossa, sillä ne suosivat laulupaikkoinaan ympäristöä korkeammalle kohoavia pensaita tai latvuksia.

Huomionarvoista oli, että likimain kaikki varpuslintuparit olivat ns. pensaikkolajeja. Niille Sävträsket näyttää olevan maanpäällinen paratiisi, sillä havaitut parimäärät ja tiheydet olivat monella lajilla merkittäviä. Esimerkiksi silmällä pidettävän pensaskertun tiheys, 36–40 paria/ km², on yli kolminkertainen verrattuna keskimäärin Uudellamaalla havaittuihin ja lähentelee maakunnan huipputiheyksiä (ks. Solonen ym. 2010). Myös ruoko-, luhta- ja viitakerttusen sekä pajusirkun tiheydet ovat huomattavasti tavanomaisia korkeampia (vrt. Solonen ym. 2010).

Monien pensaikkolajien, erityisesti satakielen, pensaskertun ja luhtakerttusen, reviiirit keskittyivät vahvasti tulvapenkereiden yksittäisiin isoihin pajupensaisiin ja pajuryhmiin. Lajit suosivat kuivempaa elinympäristöä kuin esim. ruokokerttunen ja pajusirkku, joiden reviiireistä valtaosa oli itse luhdalla. Ruokokerttusista yksikään ei pesinyt penkereillä, pajusirkuista noin kolmannes.

Valtaosa pajusirkun reviiireistä sijoittui pajuryhmiin — sitä tiheämmin mitä laajempi pajukko oli (kartta 3). Kymmenkunta pajusirkkureviiriä sijoittui järven ruoikoihin. Sen sijaan laajoilla pensaattomilla luhdilla — joita oli järven kaakkois-, länsi- ja pohjoisosassa — ei pajusirkuja ollut.

Kartta 3. Pajusirkun reviirit Sävträsketillä 27.4.2024 kartoituslaskennassa.

Monet Sävträsketillä pesivistä varpuslinnuista kuuluvat ns. yölaulajiin. Lintuharrastajat seuraavat niitä erityisen aktiivisesti, joten niiden esiintyminen tunnetaan myös Itä-Uudellamaalla varsin tarkoin. Selvityksessä havaittujen pari-/reviirimäärien perusteella Sävträsket on yksi koko Itä-Uudellamaan merkittävimmistä yölaulajien esiintymispaikoista, pinta-alaan suhteutettuna kenties merkittävin. Esimerkiksi luhtakerttusen runsaus (8–11 paria) ja tiheys (14–19 paria/ km²) ovat suurempia kuin koskaan on Itä-Uudellamaalla havaittu millään vastaavankokoisella alueella (ks. esim. Tiira-havainnot).

Luhtakerttusreviirit sijoituivat melko tasaisesti eri puolille järven penkereitä, kun taas viitakerttusella reviirit painottuivat selvästi järven itäosaan, missä pajukko oli korkeampaa ja yhtenäisempää (kartta 4). Havaittu ero on sopusoinnussa lajien hieman erilaisten elinympäristövaatimusten kanssa.

Avomaan lajeja pesi Sävträsketillä kesällä 2024 vain muutamia pareja. Tämä selittyy sillä, että vaikka Sävträsketillä periaatteessa on runsain määrin avointa luhtamaisemaa, luhtakasvillisuus lienee ollut liian tiheää ja korkeaa näille pääasiassa kuivemmassa ja/tai matala- tai harvakasvuisemmassa ympäristössä (pelloilla, niityillä, rantaniityillä ja soilla) pesiville avomaalajeille, kuten kiurulle ja niittykirviselle.

Kartta 4. Luhta- ja viitakerttusen reviirit Sävträsketillä kesällä 2024. Punainen pallo = luhtakerttunen, vihreä pallo = viitakerttunen.

4.1.5 Muu pesimälajisto

Edellä mainittujen lajien lisäksi Sävträsketillä pesi selvitysvuonna 1–2 ruskosuohaukkaparia sekä yksi kurkipari. Tiira-aineiston mukaan järvellä piti reviiriään myös yksi pensasirkkalintukoiras, joka ilmestyi sinne vasta laskentojen jälkeen (Arto Juvonen).

Ruskosuohaukalla yksi ja sama koiras oli pariutunut kahden eri naaraan kanssa (koillis- ja lounaisosan ruoikot), joista ainakin toinen tulkittiin varmasti pesimäksi. Saivatko haukat poikasia, siitä ei ole tietoa.

4.1.6 Uhanalaiset linnut

Sävträsketillä pesi vuonna 2024 neljä uhanalaista ja seitsemän silmällä pidettävää lintulajia (taulukko 1). Monet näistä lajeista ovat päätyneet Punaiselle listalle vasta uusimmassa uhanalaisuustarkastelussa (Hyvärinen ym. 2019), mikä kertoo kosteikkolinnuston lisääntyvästä ahdingosta ja kosteikkojen heikkenevästä tilasta, kuten umpeenkasvusta ja muista negatiivisista ympäristömuutoksista, suojaa antavien naurulokkien vähenemisestä sekä saalistuspaineen (mm. petonisäkkäät, merikotka) lisääntymisestä (mm. Ellermä & Lindén 2010, Laaksonen ym. 2019).

Lintudirektiivin liitteen 1 lajeja pesi Sävträsketillä neljä ja kansainvälisen suojeluvastuun lajeja seitsemän.

Erilaisia kunnostustoimia (ks. luku 6.2) suunniteltaessa niiden vaikutukset uhanalaisiin lajeihin on pyrittävä huomioimaan muita painokkaammin.

4.2 Muutonaikaiset keräntymät

Sävträsketillä tavattiin keväällä runsaasti muuttomatkallaan levähtäviä vesi- ja rantalintuja. Isoimmat vesilintujen keräntymät havaittiin huhtikuussa tulvahuipun aikaan. Tulvan hiivuttua toukokuun alkupuolella vesilintujen muuttoparvet kaikkosivat järveltä.

Selvästi runsaimpia vesilintuja olivat Pohjois-Venäjän arktisella tundralla pesivät hanhet, joita havaittiin Sävträsketillä parhaimmillaan useita tuhansia (taulukko 2). Hanhet eivät kuitenkaan juuri ruokailleet järvellä, vaan käyttivät sitä lähinnä lepäily-, juoma-, peseytymis- ja ennen kaikkea yöpymispaikkanaan. Ruokailu tapahtui lähiseudun pelloilla, missä hanhet tankkasivat varsinkin aamuisin ja iltaisin. Pelloille hanhet lähtivät heti aamunkoitteessa — usein suurin osa yhdellä kertaa — ja palasivat takaisin aamupäivän aikana. Illalla oli uuden ruokailulennon aika ja paluu iltahämärissä tai -pimeällä takaisin järvelle yöpymään. Viimeiset hanhet saattoivat tulla kosteikolle vasta yli kaksi tuntia auringonlaskun jälkeen (5.5. laskenta).

Samoihin aikoihin hanhien kanssa järvellä lepäili kymmeniä joutsenia, joiden päivärytmiikka ja käyttäytyminen oli vastaavanlainen kuin hanhilla.

Taulukko 2. Sävträsketillä keväällä 2024 levähtäneiden runsaimpien vesi- ja rantalintujen yksilömääriä. Suurin päiväsumma ja sitä vastaava päivämäärä; keskimääräinen yksilömäärä/laskenta; niiden päivien lukumäärä, jolloin laji havaittiin selvitysalueella (kaikkiaan havainnointipäiviä oli 10); sekä havaittujen yksilöiden yhteismäärä. Suojelukategoriat: CR = äärimmäisen uhanalainen, VU = vaarantunut, NT=silmällä pidettävä, DIR=EU:n lintudirektiivin liitteen I laji, VAST=Suomen kansainvälisen suojeluvastuun laji.

	Yksilöä max	Pvm	Yksilöä keskim/ laskenta	Havainto- päivien lkm	Yhteensä havaittua yksilöä	Suojelu- kategoria
Laulujoutsen	66	27.4.	15	8	145	DIR VAST
Metsähanhi	1100	27.4.	203	4	2030	VAST
Tundrahanhi	1220	2.5.	280	4	2800	
Valkoposkihanhi	3000	17.4.	583	4	5830	DIR
Haapana	120	17.4.	23	5	228	VU VAST
Tavi	480	11.4.	106	10	1063	VAST
Sinisorsa	48	11.4.	14	10	143	
Jouhisorsa	9	11.4.	2	3	20	VU
Lapasorsa	13	17.4.	2	3	24	
Telkkä	6	18.5.	3	10	34	VAST
Töyhtöhyppä	15	9.5.	4	4	36	
Taivaanvuohi	18	27.4.	5	9	52	NT
Suokukko	31	2.5.	5	3	53	CR DIR
Valkoviklo	21	2.5.	3	4	27	NT VAST
Liro	105	2.5.	22	3	215	NT DIR VAST
Niittykirvinen	20	27.4.	2	3	22	
Keltavästäräkki	45	9.5.	5	1	45	
Västäräkki	10	27.4.	2	5	18	

Sorsista selvästi runsaimpia levähtäjiä olivat tavi (max 480 yksilöä) ja haapana (120) (taulukko 2). Sinisorsien päämuutto lienee ollut laskentojen alkaessa jo pääosin ohi. Tiira-aineiston mukaan sinisorsia on havaittu Sävträsketillä keväisin yleensä enimmillään parisataa yksilöä, tyypillisesti jo maaliskuun lopulla tai huhtikuun alussa.

Toukokuun alussa, kun vesi laski ja luhdet paljastuivat, järvellä havaittiin kaikkien läpimuuttavien kahlaajien (viklot, suokukko) kerääntymähuiput (taulukko 2). Enimmillään luhdilla havaittiin vajaat 200 kahlaajaa (2.5.). Toukokuun puolivälissä luhdet kuivuivat ja luhtakasvillisuus nousi ja tiheni nopeasti, minkä jälkeen järvellä ei enää nähty juurikaan muuttokahlaajia.

Toukokuun alussa havaittiin keltavästäräkkien terävä muotonhuippu, 45 paikallista. Se olikin ainoa päivä keväällä 2024, kun tätä voimakkaasti taantunutta lajia havaittiin Sävträsketillä.

4.2.1 Muuttokerääntymien alueellinen jakautuminen

Levähtävien muuttolintujen alueellista jakautumista Sävträsketillä keväällä 2024 tutkittiin eritoten vesilintujen ja kahlaajien osalta.

Sorsien suosimien alueiden laajuus ja sijainti muuttuivat kevään aikana samaa tahtia kuin vedenpinta aleni (ks. luku 3.3). Heti alkukevällä Koskenkylänjoen tulvahuipun aikaan vesilinnut liikkuivat laajalti eri puolilla järveä, erityisesti järven eteläosan ja sen eteläpuolisen pellon tulvalaitteen muodostamalla yhtenäisellä vesialueella (kartta 5). Suurin osa sorsista ruokaili itse asiassa enimmäkseen pellon puolella ja näytti käyvän järvellä ainoastaan lepäilemässä ja ehkä yöpymässä, sekä toisinaan myös häiriöiden sattuessa (mm. saalistavan merikotkan ilmaantuessa pellolle). Aamulla lukuisten sorsien havaittiin siirtyvän järveltä tulvapelloille.

Kartta 5. Sorsien tärkein kerääntymisalue Sävträsketillä keväällä 2024.

Kartta 6. Hanhien tärkein kerääntymisalue Sävträsketillä keväällä 2024.

Hanhien ja joutsenten suosimaa aluetta oli ennen muuta jokiuomien yhtymäkohta ja sen pohjoispuolinen tulva-alue (kartta 6), missä vettä oli eniten tulvahuipun jälkeen.

Myöhemmin keväällä, kun vesi aleni nopeasti ja hupeni kokonaan luhdalta, vesilinnut olivat pakotettuja jäämään jokiuomaan. Samalla lepäilevien vesilintujen määrät vähenivät voimakkaasti, ja esimerkiksi hanhet siirtyivät yöpymään lähiseudun muille järville.

Kahlaajille Sävträsketin vedenpinta oli alkukeväällä liian korkealla, joten ne ruokailivat lähes yksinomaan viereisten peltojen tulvalaiteilla. Luhdan kuivuttua kahlaajille otollista ruokailu-aluetta paljastui kaikkialla järven alueella, joten kahlaajat eivät erityisesti keskittyneet mihinkään osaan järveä. Keski-keväällä kahlaajille sopivaa ruokailu-aluetta oli lähinnä enää jokiuoman varsilla.

4.3 Ruokavieraat ja muut havaitut lajit

Sävträsketillä tavattiin pesivien ja muuttavien lintujen lisäksi monenkirjava joukko ruokavieraita, jotka pesivät jossain lähialueella ja kävivät vain ruokailemassa järvellä. Runsaimpia ja säännöllisimpiä ruokavieraita olivat lokit, tiirat, sepelkyyhky, tervapääsky, haarapääsky, naakka sekä varis (taulukko 3).

Ruokavieraat hyödynsivät Sävträsketin ravintoresursseja monipuolisesti. Esimerkiksi merikotkat, sääkset, haikarat ja loppilinnut kävivät järvellä kalassa, etenkin alkukeväällä järven tulviessa; loppilinnut ilmestyivät paikalle kaikkein suurimmin joukoin loppukeväällä ja alkukesällä, jolloin järvellä havaittiin mm. koskikorentojen voimakasta parveilua; varislinnut sekaravinnon käyttäjinä hyödynsivät järven antimia monin tavoin.

Taulukko 3. Sävträsketillä keväällä 2024 havaittujen runsaimpien ruokavieraisten suurin päiväsomma ja sitä vastaava päivämäärä; niiden päivien lukumäärä, jolloin laji havaittiin selvitysalueella (kaikkiaan havainnointipäiviä oli 15); sekä havaittujen yksilöiden yhteismäärä. Suojelukategoriaselitykset, ks. taulukko 2.

	Yksilöä max	Pvm	Yksilöä keskim/ laskenta	Havainto- päivien lkm	Yhteensä havaittua yksilöä	Suojelu- kategoria
Harmaahaikara	3	11.4.	1	4	7	
Merikotka	2	27.4.	1	6	7	
Pikkulokki	60	18.5.	7	4	68	DIR VAST
Naurulokki	150	5.6.	23	10	227	VU
Kalatiira	5	18.5.	1	7	13	DIR VAST
Naakka	10	18.5.	3	5	27	
Varis	10	18.5.	2	7	23	DIR

Petonisäkkäitä ei havaittu järvellä laskennoissa kertaakaan kymmenien havaintotuntien aikana, joskin epäilemättä niitäkin alueella esiintyy.

Harvinaisimpia laskennoissa järvellä paikallisena havaittuja lajeja olivat pikkujoutsen (2 yksilöä 2.5.), lyhytnokkahanhi (2 yks 27.4. ja 1 yks 2.5.) ja turturikyyhky (1 yks 22.5.).

Kuva 13. Pikkulokkeja saalistamassa korentoja Sävträsketillä.

5. LINNUSTOMUUTOKSET

Yksi tämän selvityksen päätavoitteista oli tarkastella Sävträsketillä tapahtuneita linnustomuutoksia. Kuten aiemmin kävi ilmi, järvellä on tehty tätä ennen yksi linnustoseelvitys, vuonna 2002 (Kuitunen & Lammi 2002). Tuossa laskennassa käytettiin pitkälti samoja laskentamenetelmiä, joten tulokset ovat jokseenkin vertailukelpoisia.

On kuitenkin syytä todeta, että monet — elleivät useimmat — Sävträsketin pesimälinnustossa näiden kahden selvityksen välillä havaituista ’muutoksista’ johtunevat ennen muuta laskentojen satunnaisuudesta, osittain myös parimäärien tulkintaeroista (ks. luku 2.4). Tämä koskee erityisesti maalintuja, joiden pesimäkannan selvittämiseksi tehdään koko pesimäkauden (n. 1,5–2 kuukauden) aikana vain muutama (kartoitus)laskenta.

Taulukko 4. Sävträsketin linnuston parimäärät vuosina 2024 ja 2002. Vuoden 2002 tiedot: Kuitunen & Lammi (2002).

	Paria (reviiriä)			Paria (reviiriä)	
	2024	2002		2024	2002
Haapana	1	2	Pensastasku	1	0-2
Tavi	4	3	Mustarastas	0-2	0
Sinisorsa	9	7	Räkättirastas	1	0
Lapasorsa	0	5	Viitasirkkalintu	1-2	0
Heinätavi	0	4	Pensassirkkalintu	0	1
Telkkä	3	2	Ruokokerttunen	42-52	79-95
Isokoskelo	0-1	0	Viitakerttunen	5-6	0
Kaulushaikara	0	0-2	Luhtakerttunen	8-11	0-1
Ruskosuohaukka	1-2	1	Rytikerttunen	1	5
Luhtakana	0-2	0-1	Rastaskerttunen	1	0
Luhtahuitti	0-1	0-1	Hernekerttu	1-2	0
Ruisrääkkä	6-12	0-3	Pensaskerttu	21-23	12
Kurki	1	0-1	Lehtokerttu	2-4	0
Töyhtöhyppä *	0	1	Pajulintu	0	1
Taivaanvuohi *	3-4	5	Pikkulepinkäinen	1	2-4
Heinäkurppa	0	1	Harakka	3	1
Kuovi *	0	0	Punavarpunen	2-3	0-1
Metsäviklo	1	0	Pajusirkku	40-59	31
Rantasipi	2	0			
Kiuru	0-1	0	YHTEENSÄ		
Niittykirvinen	1	1	paria	169-227	187-228
Västäräkki	2	0-1	lajia	33	31
Keltavästäräkki	0	11			
Satakieli	5-8	2			

Näistä laskennoista jokin saattaa osua lajin parhaimpaan laulu- ja siten havaitsemisaikaan, jolloin tulos kuvastaa varsin hyvin alueen senhetkistä pesimäkantaa (vaikkakin osa lajin yksilöistä saattaa saapua alueelle muita myöhempään ja jää siten havaitsematta tuossa nimenomaisessa laskennassa). Huonommassa tapauksessa yksikään laskenta ei osu lajin parhaimpaan laulu aikaan, jolloin laskentojen perusteella saatu parimäärä saattaa jäädä todellista selvästi pienemmäksi. Vertailuselvityksessä laskentapäivät saattavat osua paremmin joidenkin lajien lauluhiipun aikaan, jolloin tulokset saattavat poiketa pelkästään tästä syystä.

Lisäksi vuosien väliset erot lajin esiintymisessä voivat olla suuria. Näin ollen yksittäisen laskentavuoden parimäärät eivät välttämättä kuvasta kovin hyvin tietyn aikakauden — kuten esim Sävträsketin kohdalla 2020-luvun alun vs 2000-luvun alun — yleistilannetta, sillä eri lajien esiintyminen on saattanut olla juuri laskentavuonna syystä tai toisesta poikkeuksellisen runsas tai heikko. Sen vuoksi laskentojen toistaminen riittävän usein on linnustomuutosten luotettavan arvioinnin kannalta välttämätöntä.

Parimäärien tulkintaeroja lievennettiin muuttamalla joidenkin lajien (kahlaajat) osalta vuoden 2002 selvityksen parimääriä vastaamaan vuoden 2024 selvityksessä käytettyä tulkintalinjaa.

Näistä reunahuomautuksista huolimatta Sävträsketin linnustossa on nähtävissä viimeisen 20 vuoden aikana joitakin selviä muutoksia, joita seuraavassa käydään läpi sekä yksittäisten lajien että lajiryhmien osalta. Miltä osin muutokset liittyvät Sävträsketillä vallitseviin olosuhteisiin ja missä määrin lajien yleisiin kannanmuutoksiin, sitä on usein hankala sanoa, kun elinympäristömuutoksia ei ole mitattu vertailukelpoisin numeerisin suurein.

Jotain osviittaa Sävträsketin elinympäristöolosuhteista 2002 vs 2024 saa oheisista valokuvapareista (kuvat 14a–b ja 15a–b). Kuten kuvista näkyy, 2000-luvun alussa järvellä oli pensaikkoo huomattavasti vähemmän kuin nykyään, mikä selittää useiden lajien parimäärien erot näiden kahden selvityksen välillä.

5.1 Koko linnusto

Sävträsketillä pesivien lintujen pari- ja lajimäärä ovat pysyneet jokseenkin ennallaan (taulukko 4).

Lintupareja pesi kumpanakin vertailuvuonna parisensataa paria, lajeja runsaat 30.

Joidenkin Sävträsketin pesivien lajien kanta poikkesi — oli suurempi tai pienempi — näiden kahden selvityksen välillä niin merkittävästi, ettei se selity satunnaistekijöillä. Kuudella lajilla kanta oli vuonna 2024 selvästi suurempi ja viidellä lajilla selvästi pienempi kuin vuonna 2002 (taulukko 5, s. 26). Huomionarvoista on se, että useiden lajien kohdalla syyt näihin eroihin näyttävät liittyvän Sävträskettiin itseensä, sillä yleinen kannanmuutos (Etelä-)Suomessa samalla aikajaksolla on ollut erilainen tai jopa päinvastainen. Esimerkiksi pensaskertun ja pajusirkun kanta oli vuonna 2024 selvästi suurempi kuin vuonna 2002, vaikka niiden kanta (Etelä-)Suomessa on 2000-luvulla pienentynyt, jopa selvästi.

Toisaalta monen lajin kannassa tapahtunut muutos on linjassa koko maan kannanmuutoksiin, kuten selvästi runsastuneista lajeista viitakerttusella ja selvästi vähentyneistä heinätavilla, keltavästäräkillä ja rytikerttusella. Tällöin muutoksen syyt saattavat olla pääasiassa Sävträsketin ulkopuolella. Vähentyneistä lajeista useimpien valtakunnallinen suojelustatus on niin ikään muuttunut huonompaan suuntaan näiden kahden selvityksen ja samalla kahden vuosikymmenen aikana.

Yleisesti voidaan sanoa, että kosteikkolinnuston suojelutilanne on heikentynyt maassamme selvästi viime vuosikymmeninä, erityisesti 2000-luvun aikana (mm. Ellermä M & Lindén A 2011, Sammalkorpi ym. 2017). Tämä on nähtävissä myös taulukosta 5: 11 vertailulajista peräti viisi — lähes puolet — on joutunut 2000-luvun aikana Punaiselle listalle ja vain yksi on poistunut siltä.

Kuva 14a. Säuträsket 25.10.2004 lintutornista kuvattuna. Valok. Mats Lönnfors.

Kuva 14b. Säuträsket 9.5.2024 lintutornista kuvattuna.

Kuva 15a. Ilmakuva Sävträsketiltä v. 2002. Maanmittauslaitos.

Kuva 15b. Ilmakuva Sävträsketiltä v. 2024. Maanmittauslaitos.

Taulukko 5 A-B. Sävträsketin linnustomuutokset 2024 vs 2002; lintulajit joiden kannan koko poikkesi selvästi näiden kahden selvityksen välillä. Parimäärätiedot 2002: Kuitunen & Lammi (2002); suojelustatus 2019: Hyvärinen ym. (2019); suojelustatus 2000: Rassi ym. (2020); Etelä-Suomen kannanmuutokset arvioitu Lehtikosken & Väisäsen (2023) pohjalta. Suojelukategoriat: VU = vaarantunut, NT=silmällä pidettävä, RT = alueellisesti (Itä-Uusimaa) uhanalainen. Kannanmuutokset: ++ = kanta runsastunut selvästi, 0 = kanta pysynyt jokseenkin ennallaan, - = kanta vähentynyt vähän, -- = kanta vähentynyt selvästi.

A) Lajit, joiden kanta v. 2024 oli selvästi suurempi kuin v. 2002

	Paria		Suojelustatus		Kannanmuutos (Etelä-Suomi)
	2024	2002	2024	2002	
Ruisräikkä	6-12	0-3		NT	(-)
Satakieli	5-8	2			0
Viitakerttunen	5-6	0			++
Luhtakerttunen	8-11	0-1			0
Pensaskerttu	21-23	12	NT		--
Pajusirkku	40-59	31	VU		-

B) Lajit, joiden kanta v. 2024 oli selvästi pienempi kuin v. 2002

	Paria		Suojelustatus		Kannanmuutos (Etelä-Suomi)
	2024	2002	2019	2000	
Heinätavi	0	4	VU		--
Lapasorsa	0	5			-
Keltavästäräkki	0	11	RT		--
Ruokokerttunen	42-52	79-95	NT		0
Rytikerttunen	1	5			--

Useimmat uhanalaistuneista kosteikkolajeista ovat tropiikissa talvehtivia muuttolintuja, joiden taantumisen taustalla lienevät ainakin jossain määrin elinympäristön väheneminen ja laadun heikkeneminen talvehtimisalueilla ja muuttoreittien varrella, luultavasti myös pyynti (Hyvärinen ym. 2019). Myös järvillämme pesivistä vesilinnuista huomattava osa on taantunut viimeisten 30 vuoden aikana, mihin syynä ovat ennen kaikkea elinympäristömuutokset, kuten vesien rehevöityminen ja veden laadun heikentyminen (Laaksonen ym. 2019).

5.2 Hävinneet ja uudet lajit

Sävträsketillä tehtyjen linnustoselvitysten perusteella järven pesimälajistosta on hävinnyt 2000-luvun aikana puolentusinaa lajia (taulukko 4).

Yksi hävinneistä lajeista on heinätavi. Vuoden 2002 selvityksessä lajia pesi jopa 4 paria, tänä vuonna lajia ei havaittu edes muuttoaikana. Tiira-aineisto on linjassa tämän kanssa: lajista on ilmoitettu havaintoja lähes vuosittain 2021 asti, mutta ei enää sen jälkeen.

Heinätavin huono tilanne ei ole sikäli yllättävä, että laji on taantunut selvästi Suomessa viime vuosikymmeninä: 1990-luvun puolivälin 3500 parista (Väisänen ym. 1998) 2010-luvun puolivälin 1000 pariin (Lehikoinen ym. 2019), siis alle kolmaosaan. Yksi syy heinätavin taantumiseen on ulkomailta tapahtuva pyynti (Hyvärinen ym. 2019), todennäköisesti myös epäsuotuisat elinympäristömuutokset.

Toinen vertailuaineiston perusteella pesimälajistosta hävinnyt sorsalaji on lapasorsa. Sen tulkittiin pesivän 2002 selvityksessä viiden parin voimin, tänä vuonna ei enää yhdenkään. Toukokuun alkupuolella 2024 järvellä havaittiin tosin vielä useita pariskuntia, jotka eivät kuitenkaan jääneet pesimään. Lapasorsa on niin ikään vähentynyt Suomessa 2000-luvulla, joskaan ei yhtä selvästi kuin heinätavi (Laaksonen ym. 2019)

Kaulushaikarasta ei tehty tänä vuonna yllättäen yhtään havaintoa, vaikka laji havaittu Sävträsketillä lähes joka vuosi 2000-luvulla ja lajin kanta on kasvanut meillä 2000-luvun aikana lähes kymmenkertaiseksi (Lehikoinen & Väisänen 2023). Talvi 2023/24 oli Pohjanmeren alueella ankara, ja lisäksi lintuinfluenssa koetteli lukuisten vesi- ja rantalintujen kantoja, joten on mahdollista, että kaulushaikara toipuu pienestä aallonpohjastaan ja reviirihavaintoja tehdään Sävträsketillä taas tulevina vuosina.

Yksi silmiinpistävimmistä muutoksista Sävträsketin linnustossa on ollut keltavästäräkin totaalinen häviäminen pesimälajistosta: vuonna 2002 peräti 11 paria, tänä vuonna pyöreä nolla. Häviämisen taustalla lienee lajin yleinen kannanromahdus varsinkin eteläisessä Suomessa muutaman viime vuosikymmenen aikana (Lehikoinen & Väisänen 2023), jonka seurauksena laji alkaa olla kadonnut koko Itä-Uudeltamaalta. Sävträsketin olosuhteissa ei ole tapahtunut mitään niin dramaattista muutosta, mikä selittäisi lajin näin rajun syöksen. Lajille sopivaa avoluhtaa on alueella edelleen jäljellä.

Vastapainoksi järvelle näyttää ilmaantuneen sitten 2000-luvun alun kymmenkunta uutta lajia, joista monet ovat metsäisen elinympäristön lajeja, kuten rastaita ja kerttuja. Tämä liittyyneen pensaikkojen runsastumiseen ja sankentumiseen selvitysalueella.

5.3 Vesilinnut

Kaikki Sävträsketillä pesivät vesilinnut ovat sorsia. Niiden kokonaisparimäärä on pysytellyt selvitysten perusteella suunnilleen samana tai korkeintaan hieman vähentynyt (kuva 15). Tarkempi tarkastelu osoittaa kuitenkin, että lajistossa on tapahtunut muutoksia, joista merkittävin on heinätavin ja mahdollisesti myös lapasorsan häviäminen kokonaan pesimälinnustosta (luku 5.2).

5.3 Kahlaajat

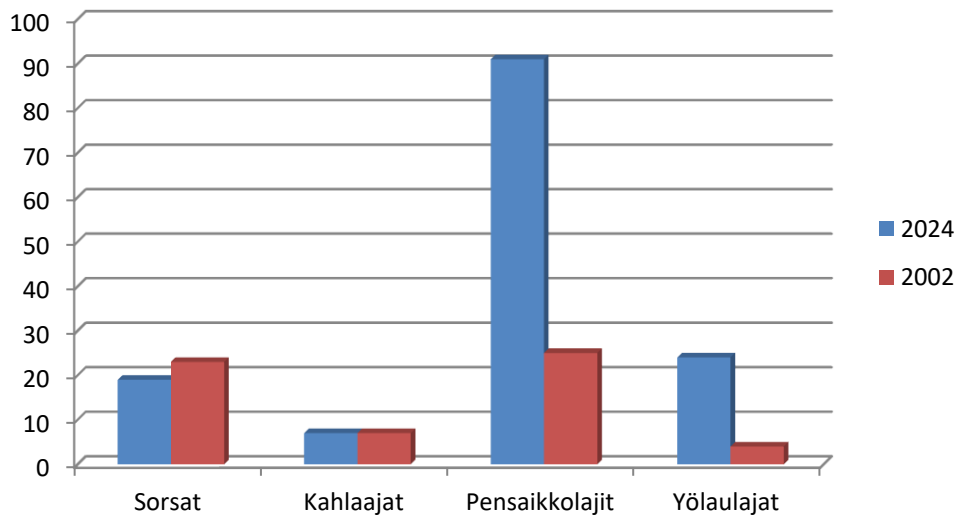
Sävträsketin kahlaajakanta on pysynyt vertailuvuosina aivan samoissa lukemissa, 7 parissa (kuva 15). Lajistossa on tapahtunut lieviä muutoksia, mutta kokonaiskannassa ei (taulukko 4).

Alkuperäisessä vuoden 2002 selvityksessä (Kuitunen & Lammi 2002) työtyöhyypän parimääräksi tulkittiin 4 paria ja kuovin 1 pari, mutta tässä tarkastelussa ne muutettiin parimääräksi 1 ja 0 tulkintalinjan yhdenmukaistamiseksi. Pesiväksi pariksi tulkittiin tässä vain pesimään kunnolla jääneet parit, ei pelkästään reviirin perustaneita ja sittemmin alueelta lähteneitä (ks. luku 4.1.3).

5.4 Pensaikkolajit

Kuten kuvasta 15 havaitaan, pensaikkolajien (pois lukien ruokokerttunen ja pajusirkku, joita ei hallitsevan runsautensa vuoksi otettu mukaan tarkasteluun) nykyinen kanta on yli kolminkertainen verrattuna vuoteen 2002. Merkittävin syy tähän muutokseen ilmenee kuvasta 16. Syksyllä 2001, siis juuri ennen vuoden 2002 selvitystä, Sävträsketiltä poistettiin pajuja voimakkaalla kädellä, mikä vähensi huomattavasti

pensaikkolajeille sopivia pesimäympäristöä. Kuten luvussa 4.1.4 todettiin, monien Sävträsketillä pesivien pensaikkolajien kanta keskittyy voimakkaasti juuri penkereiden pajuesiintymiin. Ilman pensaikkojen raivausta monien pensaikkolajien kannat olisivat saattaneet olla vuonna 2002 huomattavasti laskennoissa havaittua suurempia eikä kannan voimakasta 'runsastumista' olisi todettu. Mikäli aiempi selvitys olisi tehty esimerkiksi jo 2001, kuvan 15 esittämä kannan runsastuminen lienee ollut selvästi vähäisempi.

Kuva 15. Sorsien, kahlaajien, yölaulajien sekä pensaikkolintujen (pois lukien ruokokerttunen ja pajusirkku) kannanmuutos 2024 vs 2002. Yölaulajat: satakieli, sirkkalinnut, luhta- ja viitakerttunen. Pensaikkolinnut: satakieli, pensastasku, rastaat, sirkkalinnut, luhta- ja viitakerttunen, kertut, pajulintu, pikkulepinkäinen, harakka sekä punavarpuen. Vuoden 2002 tiedot: Kuitunen & Lammi (2002).

Kuva 16. Sävträsketin itäreunan pengertä 22.5.2004. Valok. Esa Lammi.

5.5 Yölaulajat

Yhtenä pensaikkolajien ryhmänä tarkasteltiin ns. yölaulajien kannan muuttumista vuosina 2024 vs 2002. Yölaulajiksi luokiteltiin tässä yleisen käytännön mukaisesti satakieli, sirkkalinnut, luhta- ja viitakerttunen. Laskentatulosten mukaan yölaulajien kanta on kasvanut 3–4 parista peräti 19–28 pariin eli noin seitsenkertaiseksi (kuva 15).

Sama käy ilmi Tiira-aineistosta. Havaintoja runsaimmista yölaulajista — satakieli sekä luhta- ja viitakerttunen — on tehty viimeisten 10–15 vuoden aikana merkittävästi enemmän havaintoja kuin aiemmin. Tätä selittää ennen kaikkea Sävträsketin pensaikkoalueiden runsastuminen ja laajentuminen 2000-luvun alun raivausten jälkeen, viitakerttusen osalta myös lajin yleinen runsastuminen Suomessa (Lehikoinen & Väisänen 2023).

5.6 Muut lajit

Ruisrääkän reviirimäärän huomattavaa kasvua vertailuvuosien välillä Sävträsketillä on vaikea selittää (taulukko 4). Lajin kanta on pysytellyt Suomessa läpi 2000-luvun jokseenkin samalla tasolla (Lehikoinen & Väisänen 2023), joten yleinen kannankehitys ei selitä muutosta. Pensaikon voimakkaan lisääntymisen ja tihentymisen (kuvat 14a–b ja 15a–b) luulisi olevan epäsuotuisaa avomailla pesivälle rääkälle, joten todettu kannanmuutos on tähän nähden ristiriitainen.

Mahdollisesti kyse on pelkästä sattumasta. Poikkeuksellisen lämmin kevät 2024 (mm. hellepäiviä moninkertainen määrä keskimääräiseen verrattuna, Ilmatieteen laitos) saattoi olla lajille erityisen suotuisa. Lisäksi lajilla on taipumus muodostaa lauluryhmiä, jolloin yksi tai muutamat alueelle saapuneet linnut ovat saattaneet houkutella paikalle lisää lintuja.

5.7 Kerääntymät

Muutonaikaisten kerääntymien osalta 2000-luvun alun vertailuaineistona käytettiin Tiira-havaintojärjestelmän tietoja, sillä vuoden 2002 selvityksessä muuttokausi oli jo pääosin ohi laskentojen alkaessa (11.5.).

Kerääntyvässä lajistossa ja sen runsaudessa on havaittavissa yksi hyvin merkittävä muutos: hanhien erittäin voimakas runsastuminen. 2000-luvun alussa Sävträsketillä havaittiin metsähanhia parhaimmillaan joitakin kymmeniä, tundrahanhia vain yksittäisiä, valkoposkia ei lainkaan (Tiira). Nyt parikymmentä vuotta myöhemmin järvellä kuhisee keväisin tuhansia hanhia, kaikkia kolmea lajia (taulukko 2, luku 4.2). Runsain laji on valkoposkihanhi, jota on havaittu Sävträsketillä nelinumeroisin luvuin keväästä 2015 alkaen. Sama ilmiö on havaittu kaikkialla Etelä- ja Kaakkois-Suomessa.

Laulujoutsenen suurimmat keväiset päiväsummat eivät sitä vastoin ole juurikaan muuttuneet, vaan ne ovat pysyneet pääsääntöisesti 100–150 yksilön välillä pitkin 2000-lukua (Tiira). Tulvapenkereiden rakentaminen 1980-luvun alussa ei aiheuttanut pelättyä joutsenten (tai muiden vesilintujen) kaikkoamista järveltä. Kevään 2024 huippulukema oli vain 66 yksilöä, joskin pääjoukot olivat jo saattaneet mennä ennen laskentojen alkamista (11.4.).

Kolmen runsaimman sorsalajin — sinisorsan, tavin ja haapanan — suurimmat päivämaksimit ovat pysytelleet osapuilleen samalla tasolla läpi 2000-luvun (Tiira).

Muuttokahlaajilla ei ole Tiira-havaintojärjestelmän aineiston perusteella havaittavissa selvää yksilömäärien muutosta suuntaan tai toiseen.

6. KUNNOSTUSTOIMET

Tässä luvussa käydään läpi alueella jo tehtyjä toimenpiteitä ja mahdollisia uusia kunnostustoimia sekä pohditaan niiden mahdollisia vaikutuksia eri linturyhmiin.

6.1 Aikaisemmat kunnostustoimet

Sävträsketillä on tehty monenlaisia kunnostustoimia vuosikymmenten aikana osana Koskenkylänjoen tulvasuojelua sekä järven 'yleistä' kunnostusta. Kunnostustoimia ei ole juurikaan tehty suunnitellusti järvellä linnustoa silmällä pitäen vaan ennemminkin muista lähtökohdista.

Ensimmäinen tieto järvellä tehdyistä toimenpiteistä on joskus taannoin tehty vedenpinnan lasku. Se toteutettiin purkamalla järven länsipäässä olevaa luontaista pohjakynnystä. Tämän ansiosta järvelle syntyi lisää kasvillisuutta (kortetta), jota käytettiin rehuna lehmille. Myöhemmin tätä pohjapatoa on aika ajoin korotettu, koska kivet painuvat hiljalleen pohjamutaan.

Yksi merkittävimmistä hankkeista oli vuonna 1970- ja 80-luvun taitteessa toteutettu n. 1 m korkuisen tulvapenkereen rakentaminen järven ympärille tulvahaittojen vähentämiseksi ympäröivillä pelloilla ja myös arvokkaan lintukosteikon säilyttämiseksi (kuva 17). Tulvapenkereestä huolimatta ainakin alkukevällä 2024 kevättulvahuipun aikaan järven vesi lainehti parin kolmen viikon ajan pengervallin yli pelloille (kuva 6).

Kuva 17. Sävträsketin pohjoista pengertä neljä vuosikymmentä sitten (11.5.1986). Valok. Ralf Rikberg. Huomaa myös pensaiden puuttuminen jokseenkin kokonaan.

Tulvapenkereen vaikutus lienee kaksitahoinen. Yhtäältä se pienentää tulvivaa aluetta, kun tulvavesiä ei enää pääse pelloille yhtä helposti. Toisaalta se pitää alkukevällä jonkin aikaa vedenkorkeuden ylempänä ennen kuin tulvat hiipuvat ja vesi pakenee luhdalta jokeen. Koska pohjapato on varsin matala, se ei riitä pitämään vettä luhdilla enää kesällä (edes keskikeväälläkään), vaan ainoat vesialueet joen lisäksi löytyvät penkereiden viereisistä, koneellisesti kaivetuista reunalampareista. Vesilintujen kannalta tulvapenkereiden suurin haitta lienee kevättulvien lyheneminen ja heikkeneminen järven ympäristössä, kun penger on estänyt tai ainakin vähentänyt tulvavesien levittäytymistä pelloille. Pohjapato ei ole kuitenkaan mataluutensa takia riittänyt pitämään vettä tulvahuipun jälkeen muualla järvessä kuin jokiuomassa.

Tammi–helmikuussa 2003 penkereitä korjailtiin ja myös hieman korotettiin ja levennettiin hankkeessa, joka toteutettiin Euroopan aluekehitysrahaston, ympäristöministeriön kansallisen rahoituksen ja Liljendalin kunnan rahoituksen turvin. Maa-aines tähän saatiin kaivamalla penkereiden viereen järven puolelle yhteensä kymmenkunta pitkulaista kapeaa lampareta (luku 2, kuva 5). Samassa yhteydessä penkereille raivattiin luontopolku sekä kaivettiin jokeen järven itäosaan toinen (eteläinen), n. 400 m pituinen sivuhaara, jotta veden virtausta järven kohdalla saatiin lisättyä. Myös pajukoita poistettiin talviaikaan sekä penkereiltä että keskemältä järveä pensoittumisen hillitsemiseksi. Länsipään pohjapatoa korotettiin hieman lisäämällä kiviä kynnykseen.

Edelliset tiedot on saatu järveä pitkään seuranneelta paikallisaktiivi Mats Lönnforsilta sekä Sävträsketillä vuonna 2003 tehdyn kunnostuksen loppuraportista (Rantakokko 2004).

Pajuja on raivattu aiemminkin, mm. syksyllä 2001 (kuva 16; Kuitunen & Lammi 2002).

6.2 Tulevat kunnostustoimet?

Kosteikkojen yhtä lailla kuin muidenkin elinympäristöjen kunnostus on monimutkainen asia. Kun jotain tehdään, se vaikuttaa moneen asiaan, yllätyksiäkin tulee. Toimenpide voi vaikuttaa joihinkin lajeihin positiivisesti, mutta jokseenkin aina joihinkin toisiin negatiivisesti. Näin ollen kunnostustarve ja -toimenpiteet riippuvat siitä, minkä lajien elinoloja erityisesti halutaan parantaa.

Pohjapadon korotus pitäisi Sävträsketin vedenpinnan ylempänä pitemmän aikaa keväällä ja ehkä kesälläkin sekä tasoittaisi kevään aikana nykyisin tapahtuvaa hyvin voimakasta ja nopeaa vedenpinnan laskua. Lisäksi se tukahduttaisi jossakin määrin mm. pajukon kasvua. Korotuksen voisi tehdä esimerkiksi säätämällä padon korkeuden takaisin 2000-luvun alun tasolle, josta se lienee alentunut patokivien vajoamisen takia.

Pohjapadon korotuksen seurauksena vesilinnuille tarjotuisi pitempään sopivaa ruokailu- ja oleskeluympäristöä, ja niitä saattaisi jäädä pesimään alueelle nykyistä runsaammin. Toimenpiteen seurauksena vesilintukanta luultavasti kasvaisi hieman, ja lajistosta hävinneistä lajeista ainakin lapasorsa saattaisi palata alueelle. Keväällä 2024 lapasorsapariskuntia nähtiin vielä toukokuun alussa, mutta ne eivät kuitenkaan jääneet pesimään alueelle kenties juuri sopivan pesimäympäristön puuttumisen tai vähäisyyden takia.

Kahlaajiin ja avomaan varpuslintuihin vaikutus olisi päinvastainen: niille sopivaa ruokailu- ja pesimäympäristöä olisi tarjolla vasta loppukevällä veden laskettua ja luhtien tultua näkyviin, ja kenties sellaista olisi ylipäänsä tarjolla vähemmän. On epävarmaa miten esimerkiksi keväällä 2024 töyhtöhyypät olisivat tällaisessa tilanteessa käyttäytyneet (vrt. luku 4.1.3): olisivatko ne tulleet lainkaan alueelle, tulleet sinne myöhemmin, ja olisivatko ne jääneet pesimään? Toisaalta vedenpinnan nosto saattaisi hyödyttää kahlaajia sitä kautta, että silloin luhtakasvillisuuden korkeus ei luultavasti haittaisi yhtä paljon kuin nyt.

Joillakin pensaikkolajeilla, kuten ruokokerttusella, toimenpide saattaisi vähentää jonkin verran niille sopivia pesimäpaikkoja, sillä ne tekevät pesänsä lähelle maanpintaa.

Toimenpiteistä juuri pohjapadon korotus ja sitä kautta vedenpinnan nousu järvellä olisi kenties suositeltavin toimenpide siksi, että se hyödyttäisi vesilinnustoa mutta tuskin häittäisi liiaksi järven merkittävintä linturyhmää, pensaikkolintuja.

Penkereen kunnostus olisi tarpeen, sillä kevään 2024 laskentojen yhteydessä havaittiin, että eteläinen pengeri oli sortunut lähes koko leveydeltään muutamasta kohtaa järven itäpäässä.

Penkereen järven puoleisia reunalampareita voisi laajentaa, syventää ja yhdistää toisiinsa. Tämä hyödyttäisi järvellä pesiviä sorsia, joille lampareet toimivat sekä ruokailu- että poikasten kasvatusalueina. Vielä suuremman hyödyn lamparet toisivat, mikäli ne yhdistäisi ainakin joistain kohtaa kanavalla jokiuomaan. Tällöin sorsaemojen olisi helpompi tuoda poikasensa lampareille ruokailemaan, ja poikasten olisi helpompi ja turvallisempi liikkua lampareiden ja joen välillä kuin luhdan yli rämpien. Mahdollista toimenpidettä suunniteltaessa olisi pidettävä huoli, että luhdalle pääsisi kävelemään penkereeltä ainakin joistain kohdin, mikäli sellaiseen ilmenisi tarvetta esimerkiksi linnustoselvitysten yhteydessä.

Lampareiden umpeenkasvu on oletettavasti lienee nopeaa, joten lampareiden auki pitäminen tulisi olemaan tiheään toistuva toimenpide.

Pensaikkojen raivaus avartaisi luhtamaisemaa ja saattaisi olla eduksi kahlaajille ja avomaan varpuslinnuille. Vastapainoksi se kuitenkin vähentäisi Sävträsketin merkittävimmän linturyhmän, pensaikkolintujen, suosimaa elinympäristöä. Tämä nähtiin vuoden 2002 laskennassa, jossa edellisyksyisen pajukoiden raivauksen seurauksena pensaikkolajien kannat jäivät varsin alhaisiksi (luku 5.4).

Ehkä järven länsiosan laajoja, tiheitä, korkeita pajukoita luhta-alueella voisi olla syytä varovaisesti harventaa (karsien isoimpia pajuja ja pajutihentymiä), jotta ao. pensaikot eivät kasvaisi liian korkeiksi ja tiheiksi, metsittyisi. Nyt siellä on alkanut pesiä jo monia metsäisyyttä indikoivia lajeja, kuten rastaita sekä lehto- ja hernekerttuja (luku 5.2, taulukko 4). Itäosan iso erillinen pajukko (jokihaarojen sisällä) on sen sijaan jätettävä raivaamatta, sillä siellä viihtyy mm. satakieli, viitasirkkalintu, luhtakerttunen ja punavarpunen.

Laidunnus voisi olla hyvä keino pitää luhtien kasvillisuus matalampana ja siten kahlaajille, avomaan varpuslinnuille sekä pesäpaikkaa etsiville sorsille sopivampana elinympäristönä. Sävträsketillä parhaita maisemanhoitajia voisivat olla kevytrakenteiset nuoret mullikat tai lampaat, sillä ei ole varmaa, että luhta kestäisi raskaiden aikuisten nautojen painon.

Luontaisimpia laidunalueita voisivat olla pensaattoman luhdan alueet järven kaakkois-, länsi- ja pohjoisosassa, mutta ne ovat myös mörinpiä eivätkä siten välttämättä kestä laiduneläimiä.

Padon ylityksen järjestäminen esimerkiksi riippusillalla tai vastaavalla olisi hyödyllistä lintulaskentojen sekä järven virkistysarvon kannalta. Tällöin padolle kulkijan ei tarvitsisi palata samaa pengerpolkua alkuun ja kiertää taajaman läpi järven toista puolta reunustavalle penkereelle. Tämä helpottaisi olennaisesti alueen linnuston kartoittamista. Lintujen kannalta mahdollinen virkistyskäytön lisääntyminen toisi häiriötä, mutta tavallaan myös lyhentäisi yksittäiseen lintupariin kohdistuvaa häiriöaikaa, kun sen pesäpaikan ohi ei tarvitsisi padolla käydessä kulkea kahteen kertaan.

Penkereiden niitto, jota aika ajoin on eri tahojen (mm. Liljendalin kunta) toimesta tehty, helpottaisi kulkemista penkereillä (vrt. luku 3.3). Niitto tulisi toteuttaa mieluiten lintujen pesimäajan loppu- tai ulkopuolella, toisin sanoen aikaisintaan heinäkuun alkupuolella. On todennäköistä, että osa linnuista (mm. luhtakerttunen) pesii penkereiden niittykasvillisuudessa, ei niinkään pajukoissa.

Seuraavaksi vielä lyhyt katsaus siihen, miten erilaiset tässä luvussa läpikäytyt kunnostustoimet oletettavasti vaikuttaisivat eri linturyhmiin ja toisaalta mitkä kunnostustoimeista suosisivat niiden pesintää. Monilta osin toimien vaikutusta on hyvin vaikea ennakoida, koska tarkkaa käsitystä esim. eri lajien pesäpaikan valintaan vaikuttavista tekijöistä ei ole olemassa.

Vesilintujen kannalta esitetyistä toimenpiteistä isompaa merkitystä olisi luultavasti vain vedenpinnan nostolla (pohjapadon selvällä korotuksella) sekä reuna-allikoiden laajentamisella ja yhdistämisellä jokiuomaan. Mikäli vettä olisi nykyistä selvästi laajemmalla alueella myös loppukeväällä pesinnän aloituksen aikaan, järvelle jäisi luultavasti enemmän vesilintuja pesimään.

Kahlaajille laidunnus ja ehkä myös laajimpien pensaikkojen raivaus luhta-alueelta olisi todennäköisesti eduksi. Tosin keväällä 2024 pajukoista huolimatta luhdalle asetui soidintelemaan iso joukko töyhtöhyyppiä (luku 4.1.3), joten pajukot eivät nähtävästi niitä isommin haittaa.

Vedenpinnan nosto saattaisi hyödyttää monia kahlaajia, sillä silloin luhtakasvillisuuden korkeus ei luultavasti haittaisi yhtä paljon kuin nyt. Toisaalta märeille luhdalle on haasteellisempaa perustaa pesää. Saattaakin olla, että kahlaajille suurin ongelma on itse luhdassa, sen märkyydessä ja kevään aikana selvästi korkeammaksi ja tiheämmäksi muuttuvassa kasvillisuudessa. Tähän lienee vaikea vaikuttaa millään toimenpiteellä.

Pensaikkolinnut hyötynevät nykykehityksen jatkumisesta. Pensaikon hiljalleen levittäytyessä niille syntyy kaiken aikaa uutta optimaalista pesimäympäristöä. Sinne tänne luhta-alueelle syntymässä olevat korkeammat, tiheimmät ja laajemmat pensaikot eivät liene kuitenkaan kaikkien pensaikkolajien mieleen, vaan niissä lajisto muuttuu metsäisyyttä suosivammaksi.

Lintukosteikoilla lähtökohtana on usei(mmite)n ollut vesilintujen elinolosuhteiden parantaminen, minkä seurauksena esimerkiksi vedenpintaa on voitu nostaa, särkikaloja poistaa, kosteikkoa ruopata tai ruoikoita raivata vesialueen laajentamiseksi ja vesilintujen ravintotilanteen parantamiseksi. Valinta on sikäli perusteltua, että maassamme pesivistä vesilinnuista monet — elleivät useimmat — ovat taantuneet meillä viime vuosina (mm. Laaksonen ym. 2019).

Sävträsketillä tämä lähtökohta voitaneen kuitenkin kyseenalaistaa. Luhta- ja pensaikkolajit ovat täällä nykyisin järven merkittävin linturyhmä, ja niitä tavataan valtakunnallisestikin poikkeuksellisen suuria tiheyksiä (esim. ruisräkkiä, pensaskerttuja ja luhtakerttusia) (luvut 4.1.2 ja 4.1.4). Lisäksi elinympäristönsä puolesta Sävträsketiä voitaneen pitää varsin potentiaalisena alueena myös sellaisille harvinaisille, taantuneille ja/tai uhanalaisille pensaikkolajeille kuin kirjokerttu, pikkukultarinta ja kultasirkku. Monet Sävträsketillä runsaina pesivistä pensaikkolajeista ovat taantuneet 2000-luvun aikana Punaisen listan lajeiksi, ja kuten jo aiemmin tässä raportissa (luku 4.1.6) todettiin, erilaisia kunnostustoimia suunniteltaessa vaikutukset uhanalaisiin lajeihin on pyrittävä huomioimaan muita painokkaammin. Nykyisellään Sävträsket on ennen kaikkea pensaikko- ja luhtalinnustoltaan erityislaatuinen ja luhta- ja pensaikkomaisemaltaan omaperäinen kosteikko, jollaista vastaavaa ei löydy ainakaan Itä-Uudellamaalta.

KIRJALLISUUS

Ellermaa M & Lindén A 2011: Suomen linnustonsuojelun tila: suojelu on unohdettu ja linnut voivat huonosti. – Linnut-vuosikirja 2010: 143–165.

Heath MF & Evans MI (toim.) 2000: Important Bird Areas of Europe: Priority Sites for Conservation. 2 vols. BirdLife conservation series No 8. BirdLife International.

Hyvärinen E, Juslén A, Kemppainen E, Uddström A & Liukko U-M (toim.) 2019: Suomen lajien uhanalaisuus 2019. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus.

Komiteanmietintö 1981: Valtakunnallinen lintuvesiensuojeluohjelma. Komiteanmietintö 1981:43.

Kuitunen K & Lammi E 2002: Liljendalin Sävträsketin pesimälinnusto vuonna 2002. Ympäristösuunnittelu Enviro Oy.

Laaksonen T, Lehikoinen A, Pöysä H, Sirkiä P & Ikonen K 2019: Sisävesien vesilintujen kannavaihtelut 1986–2018. – Linnut-vuosikirja 2019: 46–55.

Lehikoinen A & Väisänen RAV 2023: Pesivien maalintujen kannanmuutokset Suomessa 1975–2022. – Linnut-vuosikirja 2022: 14–29.

Rantakokko K 2004. Sävträsketin kosteikon kunnostus, loppuraportti. Uudenmaan ympäristökeskus.

Rassi P, Alanen A, Kanerva T & Mannerkoski I (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus.

Sammalkorpi I, Mikkola-Roos M, Pöysä H & Rask M 2017: Miksi suojelu ei auta lintuvesillä?. – Linnut-vuosikirja 2016: 112–121.

Solonen T, Lehikoinen A & Lammi E (toim.) 2010: Uudenmaan linnusto. Helsingin seudun lintutieteellinen yhdistys Tringa ry.

Väisänen R, Lammi E & Koskimies P 1998: Muuttuva pesimälinnusto. Otava.

KIITOKSET

Mats Lönnforsilta arvokkaita tietoja Sävträsketin historiasta ja kunnostustoimista. Hän antoi myös käyttöni valokuvia menneiltä vuosilta sekä kommentoi käsikirjoitusta.

Esa Lammi ja Markku Mikkola-Roos pohtivat laskentamenetelmiä ja parimäärien tulkintoja. Esalta sain myös lisätietoja ja valokuvia vuoden 2002 selvityksestä.

Ralf Rikberg antoi käyttöni valokuvia takavuosilta.

William Velmala kommentoi käsikirjoitusta.